

XAVFSIZLIK POSBONLARI: O'ZBEKISTON MILLIY GVARDIYASIDA EVOLYUSIYA, MUAMMOLAR VA YAXLIT ECHIMLAR

Mirzayev Nuriddin Xamidulayevich

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti magistraturasi tinglovchisi,
podpolkovnik*

Annotatsiya: *Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasi Milliy Gvardiyasiga bag'ishlanadi. Unda qonunchilikdagi islohotlar, tashkiliy takomillashtirish, Prezident Shavkat Mirziyoevning jamoat xavfsizligini ta'minlash borasidagi faol sa'yi-harakatlari natijasida Milliy Gvardiya davlat va jamoat xavfsizligining muhim tarkibiy qismiga aylangani haqida so'z yuritiladi. Ushbu maqolaning maqsadi milliy gvardiyaning jamiyatdagi roli, sohada duch keladigan muammolar va yechimlarni ochishdan iborat. Shuningdek, maqolada Milliy gvardiya harbiy xizmatchilari va xodimlari duch keladigan psixologik muammolarni hal qilish masalalari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *qonunchilik islohotlari, Milliy gvardiya, xavfsizlik evolyusiyasi, psixologik farovonlik.*

Ma'lumki, 2017-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev strategik qaror qabul qilib, Milliy Gvardiyani mustaqil vazirlik maqomiga ko'tardi. Ushbu o'zgarish Milliy Gvardiya tizimiga Ichki Ishlar Vazirligi va Davlat Xavfsizlik Xizmati vakolatlari bilan parallel ravishda vakolat berib, uning davlat va jamoat tartibini saqlashdagi tamal toshi sifatidagi rolini mustahkamladi. Ushbu maqola sohaning tarixiy yo'li, duch keladigan muammolarning murakkabliklarini va Milliy Gvardiyaning mamlakat xavfsizligini mustahkamlashdagi hal qiluvchi rolini oshirish uchun mo'ljallangan yechimlarga bag'ishlangan keng qamrovli muhokamalarni O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining barcha bo'linmalari, jumladan Jamoat xavfsizligi universiteti magistratura tinglovchilari tomonidan ham keng o'rganilmoqda. Maqolada, Milliy Gvardiyaning evolyusiyasi bobini ochar ekanmiz, Milliy gvardiyaning yo'lini shakllantirgan va belgilab berishda davom etayotgan, O'zbekistonning himoya mexanizmlarining murakkab maydoniga salmoqli hissa qo'shayotgan kuchlarning dinamik o'zaro ta'sirini ochishga intiladi. Zamonaviy o'lchovni qo'shib, biz Milliy gvardiya harbiy xizmatchilari va xodimlari uchun ish jarayonida psixologik muammolarni hal qilish masalalarini ham o'rganamiz. Nafaqat jismoniy xavfsizlikni ta'minlash, balki xizmat qilayotganlarning ruhiy va hissiy farovonligini ham birinchi o'ringa qo'yish muhimligini tan olgan holda, ushbu maqola Milliy gvardiyaning millatni himoya qilishdagi mas'uliyatining ko'p qirrali mohiyatini yoritishga qaratilgan. O'zbekiston Respublikasida Milliy gvardiya tizimining faoliyati va rivojlanishi bilan bog'liq adabiyotlarga nazar tashlasak, ushbu maqolada muhokama qilinadigan

muammolar va potensial yechimlar haqida qimmatli tushunchalar berilganiga amin bo'lamiz.

Shuningdek, Milliy Gvardiya harbiy xizmatchilari va xodimlari duch keladigan psixologik muammolarni ham chuqur tushunishni o'z ichiga oladi. Milliy Gvardiyaning O'zbekistondagi o'rni bilan bog'liq murakkabliklarni ko'zdan kechirar ekanmiz, Milliy Gvardiyani himoya qilish sohasidagi muammolar va taklif etiladigan yechimlar bo'yicha munozaralar uchun yaxlit nuqtayi nazarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Istiqbollar xususida, 1992-yilda O'zbekistonning Mudofaa Vazirligi qoshida harbiylashtirilgan tuzilma sifatida tashkil etilgan Milliy Gvardiya dastlab strategik aktivlarni himoya qilishga e'tibor qaratgan edi. O'zgarishlar 2017-yilda Prezident Shavkat Mirziyoev Milliy Gvardiyani alohida vazirlik maqomiga ko'tarishi bilan yuz berdi. Ushbu evolyusiya Milliy Gvardiya missiyasini davlat xavfsizligi, inson huquqlari va turli tahdidlardan himoyalashga urg'u berib, kengroq maqsadlarga moslashtirdi (Sputnik, 01.11.2018). Prezident Sh.Mirziyoevning Xavfsizlik kengashining muhim majlisida jamoat tartibi va xavfsizligi sohasida tarixiy beparvolikni ochiq tan oldi. Aniq tashkiliy tuzilmaning yo'qligi, byurokratik to'siqlar, Xavfsizlik Kengashining yetarlicha e'tibor bermasligi samarasizlikka olib kelgani tanqid qilindi. Tarixiy kamchiliklarni bartaraf etishda Qurolli Kuchlar bilan yaqin hamkorlikni rivojlantirish maqsadida Milliy Gvardiya mamlakat xavfsizlik apparatining hal qiluvchi bo'g'ini sifatida (qayta) tashkil etildi (Sputnik, 11.01.2018). 2018 yil iyun oyida qonunchilikka kiritilgan o'zgartishlar Milliy Gvardiyaga kengaytirilgan vakolatlar berish orqali muhim bosqich bo'ldi. Bunga davlat aviatsiyasi faoliyatida ishtirok etish, terrorizmga qarshi kurash va huquq-tartibotni saqlash va boshqalar kiradi. "O'zbekiston Respublikasi Milliy Gvardiyasi"ning tashkil etilishi, xususan, terrorizmga qarshi kurashish va terrorchilik harakatlari oqibatlarini bartaraf etishda ishtirok etish bo'yicha muayyan vakolatlarni belgilovchi huquqiy o'zgartirishlar bilan birga bo'ldi (Kun.Uz news, 2018 yil 30 iyun; Lex.Uz). 2018-yilning iyul oyida bo'lib o'tgan yig'ilishda jinoyatchilik darajasi umumiy pasayganiga qaramay, Prezident Sh.Mirziyoevning huquqbuzarliklarning oldini olishga qat'iy intilishi ta'kidlandi. Qiyinchiliklar davom etib, "Jinoyat haqiqati va adolat" tizimini joriy etish topshirig'i berildi. Ushbu innovatsion yondashuv jinoyatchilikka chek qo'yish va aholiga muhim psixologik yordam ko'rsatish bo'yicha kompleks strategiyaga urg'u berib, tub sabablarini ko'rib chiqdi (qarang: Prezidentning 2018-yil 27-iyuldagi bayonoti). Oxirgi qonunchilik choralari, xususan, 2023-yil 12-maydagi qonun Milliy Gvardiya harbiy xizmatchi va xodimlarining ma'muriy huquqbuzarliklarni bartaraf etish vakolatlarini kengaytirdi. Bu ularga jamoat joylarida spirtli ichimliklarni iste'mol qilishdan tortib, voyaga yetmaganlarni g'ayri-ijtimoiy xatti-harakatlarga jalb qilishgacha bo'lgan muammolarni hal qilish imkoniyatini berdi. Ushbu siljish hujjat aylanishini qisqartirib, Milliy Gvardiyaning ishlarni ko'rib chiqish samaradorligini oshirdi (Gazeta, 03/05/2023). O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 17-dekabrda kuchga kirgan Milliy Gvardiya tarkibidagi harbiylashtirilgan qo'riqlash bo'linmalari to'g'risidagi nizom

tasdiqlanishi bilan vazifalar, majburiyatlar va faoliyat yuritish tartiblari belgilab berildi. Mahfiy ob'ektlarni himoya qilish va jamoat maydoni xavfsizligini ta'minlashga e'tibor qaratildi (Lex.Uz, 2021). Prezidentimizning 2021-yildagi farmonida aholi xavfsizligini ta'minlash borasidagi izchil nazorat va sa'y-harakatlari alohida ta'kidlandi. Farmonda Milliy Gvardiya oldiga qo'yilgan vazifalar, jumladan, ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi qonun loyihasini ishlab chiqish va harbiy xizmatni muayyan hududlarda kengaytirish taklifi belgilab berildi (O'zA, 29.11.2021). Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev - Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo'mondoni sifatida Milliy Gvardiya tizimini faol nazorat qilib kelmoqda. Prezidentimizning tahlili, xavfning oldini olish va keng qamrovli o'qitish strategiyalariga urg'u berishi - jamoat xavfsizligiga qat'iy yondashuvni ta'kidlaydi.

Ish jarayonidagi psixologik muammolar va echimlar Milliy Gvardiya harbiy xizmatchilari va xodimlarining ish jarayonidagi psixologik muammolari haqida gapiradigan bo'lsak, soha nafaqat tashqi tahdidlarga duch keladi, balki o'ziga xos ichki muammolar, xususan, xodimlarning psixologik farovonligi bilan bog'liq muammolari bilan ham kurashadi. Quyida Milliy Gvardiya harbiy xizmatchi va xodimlari duch keladigan ko'p qirrali psixologik jihatlarni muhokama qilamiz, bu muammolarni hal qilish uchun kompleks yechimlar zarurligini ta'kidlaymiz:

1) Stress va oila dinamikasi Milliy Gvardiya harbiy xizmatchi va xodimlari o'z xizmatlarining tabiati tufayli ko'pincha stress, ish bilan bog'liq bosim va oilaviy muammolarga duch kelishadi. O'ziga xos vaqt majburiyati, joylashtirish imkoniyati va ular bilan bog'liq imtiyozlar aniq bir qator muammolarni keltirib chiqaradi. Uzoq vaqt davomida oilaviy va fuqarolik ishlaridan uzoqda bo'lish potensial xodimlar va ularning oilalariga psixologik yukni keltirib chiqaradi.

2) Jismoniy va ruhiy qiyinchiliklar Milliy Gvardiya hayoti qanday bo'lishidan qat'iy nazar, jismoniy va ruhiy qiyinchiliklarni keltirib chiqaradigan jiddiy asosiy tayyorgarlikdan boshlanadi. Kasbiy faoliyat davomida yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlikni doimiy ravishda kutish qo'shimcha stress darajasini oshiradi. Bunday qiyin sharoitlarning psixologik ta'siri umumiy farovonlikka ta'sir qilishi mumkin.

3) Travma bilan bog'liq ruhiy salomatlik buzilishlari Milliy Gvardiyadagi ish tajribasi, ayniqsa travmatik hodisalar bilan bog'liq bo'lgan xodimlar ruhiy salomatlik buzilishiga ham uchrashi mumkin. Bunda jarohatlarning harbiy xodimlarga, shu jumladan g'azab yoki izolyatsiya (odamovilik) hissiyotlariga ta'sir qilishining turli usullari misol qilib aytilishi mumkin.

4) Joylashtirishning ta'siri Milliy Gvardiya a'zolarini xavfli sharoitlar va "dushmanlik" muhitiga ta'sir qiladigan joylashtirishlar – odamovilik (odam yoqtirmaslik) bilan bog'liq psixologik muammolarga olib kelishi mumkin. Bunda uzoq vaqt davomida oila va fuqarolik hayotidan uzoqda bo'lishning psixologik ta'siriga urg'u berish lozim bo'ladi. Harbiy joylashtirilgandan so'ng fuqarolik hayotiga qayta integratsiyalashuv keskin qoyadan tushish bilan taqqoslanadi, bu kuchli bog'lanishdan "ajralish"ga keskin o'tishni anglatadi.

5) Moslashuvchanlik omillari mavjud tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, shaxslararo (intrapersonal) moslashuvchanlik omillari yomon ruhiy salomatlik natijalarini yumshatishda himoya rolini o'ynaydi. Mavjud tadqiqotlar g'azab, tashvish, ruhiy tushkunlik va travmadan keyingi stress buzilishi alomatlarini kamaytirishda ko'proq xamjihatlik, do'stona muhitni qo'llab-quvvatlash, oila masalalarini baham ko'rish va psixologik chidamlilik muhimligini tan oladi.

6) Ruhiy salomatlikni ta'minlash harbiy joylashtirish "xavfi" va "chidamlilik" ning bio-ekologik modeli haqida ba'zi tadqiqotchilar so'z yuritgan. Bunda "chidamlilik" omillarini tushunish uchun asos yaratish ta'kidlangan. Bu model an'anaviy ravishda harbiy joylashtirishdan keyingi kontekstlarda qo'llanilsa-da, model - "hech qachon joylashtirilmagan" milliy gvardiya xodimlarining ruhiy salomatligi bo'yicha salbiy oqibatlarini oldini olishda chidamlilik omillarining rolini hisobga olish uchun samarali yechimdir. Ushbu kengroq nuqtayi nazar, aslida, joylashtirish tarixidan qat'i nazar, har tomonlama psixologik yordam zarurligini ta'kidlaydi. Demak, Milliy Gvardiya oldida turgan psixologik muammolarni hal qilish yaxlit yondashuvni talab qiladi, deymiz. O'zbekiston Milliy Gvardiyasi harbiy xizmatchi va xodimlarining psixologik barqarorligini oshirish, xizmat davomida ularning farovonligini ta'minlash bo'yicha maqsadli dasturlarni ishlab chiqish haqida takliflar ishlab chiqishimiz lozim, deb tavsiya etamiz. Aynisa, faoliyat taqozo etadigan stress omillari, ruhiy yoki jismoniy jarohatlar bilan bog'liq mavjud yoki ehtimoliy muammolarni tan olish va dasturlarni amalda joriy etish – samarali faoliyatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Muhokama, O'zbekiston Milliy gvardiyasining o'rganilishi milliy xavfsizlik landshaftida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan har tomonlama evolyusiya va operatsion dinamikani ochib beradi. Milliy gvardiyaning ma'muriy huquqbuzarliklarni ko'rib chiqishdagi roliga yo'naltirilgan istiqbol – O'zbekiston huquq tizimi doirasida javobgarlik muhimligini ta'kidlaydi. Shuningdek, Milliy Gvardiya harbiy xizmatchi va xodimlari duch keladigan psixologik qiyinchiliklarni e'tirof etgan holda, kompleks yondashuv ish muhitini qamrab oladi. Samarali xizmat ko'rsatishda psixologik osoyishtalikning muhim rol o'ynashini e'tirof etish –aholi xavfsizligi va umumiy farovonligini ta'minlashga sodiqligini ta'kidlaydi. O'zbekiston Milliy gvardiyasi o'z missiyasini kengroq milliy maqsadlarga muvofiqlashtirgan holda ajoyib o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Yuridik xizmat, qonunchilik vakolatlarini kengaytirish, strategik nazorat va psixologik osoyishtalikka e'tiborni o'z ichiga olgan ko'p qirrali yondashuv Milliy gvardiyani O'zbekiston aholisi xavfsizligi va farovonligini ta'minlashning muhim tarkibiy qismi sifatida belgilaydi. Oliy Bosh Qo'mondon sifatida Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning faol pozitsiyasi – doimiy takomillashtirish va o'zgaruvchan muammolarga moslashishga sodiqligini ta'kidlaydi. Milliy Gvardiyaning mustahkamlik va strategik potensial bilan ajralib turadigan yo'li mamlakat xavfsizligi landshafti uchun istiqbolli yo'l xaritasini belgilab beradi.

Xulosa: “Xavfsiz kelajakni shakllantirish ahamiyati xususida” O‘zbekistonning Milliy Gvardiyaning himoya vakolatini mustahkamlash yo‘li qonunchilikdagi islohotlar, strategik tashkiliy takomillashtirish va Prezidentimizning jamoat xavfsizligini ta‘minlash borasidagi qat‘iy majburiyatlarining jadal uyg‘unligini qamrab oladi. O‘zbekiston kelajakka nazar tashlar ekan, izchil sa‘y-harakatlar zarurligi birinchi o‘ringa chiqarmoqda. Ta‘lim metodologiyasining doimiy ravishda takomillashtirilishi Milliy Gvardiya nafaqat yaxshi jihozlangan, balki zamonaviy xavfsizlik muammolarini hal qilishda strategik jihatdan mohir bo‘lishini ta‘minlaydigan asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi. Kadrlar malakasiga sarmoya kiritish doimiy ustuvor vazifa bo‘lib qolmoqda, chunki tahdidlarning o‘zgaruvchan tabiati uchun malakali va tezkor kuch muhim ahamiyatga egadir. Milliy iftixorni rag‘batlantirish ushbu o‘zgarishlar jarayonining tamal toshi sifatida namoyon bo‘ladi. Milliy Gvardiyaning roli milliy o‘ziga xoslik tuzilmalari bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan an‘anaviy xavfsizlik paradigmalardan ustun turadi. Bunda, tinchlik posbonlari sifatida Milliy Gvardiya harbiy xizmatchi va xodimlari nafaqat xavfsizlik apparati, balki barqarorlik va xalq farovonligi uchun jamoaviy sadoqat ramziga aylanadi. Oldindagi yo‘lni tasavvur qilsak, Milliy Gvardiyaning sayohati o‘zgarmas emasligi ko‘rinib turibdi; bu moslashuvchanlik va oldindan ko‘ra olish strategiyasi bilan ta‘minlangan doimiy rivojlanishdir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning faol pozitsiyasi misolida ko‘rsatilayotgan rahbariyatning jamoat xavfsizligini ta‘minlashga intilishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Prezidentimizning tarixiy harbiy mahorat va shaxsiy tarkibni har tomonlama kamol toptirishga alohida e‘tibor qaratayotgani xalq himoyasi yo‘lida yuksak saviyadagi fidoyilikdan dalolat beradi. Milliy gvardiya xodimlari duch keladigan psixologik qiyinchiliklarni tan olish xulosamizga yangi jihat qo‘shadi. Ish muhitida ushbu muammolarni hal qilish majburiyati nafaqat jismoniy xavfsizlikka bo‘lgan g‘amxo‘rlikni, balki xizmat ko‘rsatayotganlarning aqliy va hissiy farovonligiga bag‘ishlanishni ham aks ettiradi.

Xulosa o‘rnida, Milliy Gvardiya xavfsizlik va tinchlik chirog‘i bo‘lib, uning evolyusiyasi O‘zbekistonning qat‘iyatlilik va tinchlik bilan belgilab qo‘yilgan kelajakka sodiqligini aks ettiradi. Qonunchilikni mustahkamlash, tashkilotchilikka moslashish, istiqbolli yetakchilik va psixologik farovonlikni e‘tirof etish bo‘yicha birgalikdagi sa‘y-harakatlar Milliy Gvardiyani nafaqat bugungi kun posboni, balki O‘zbekistonning ertangi kunining ishonchli qalqoni sifatida tan olinmoqda. Milliy Gvardiya bu yo‘lda yurt tinchligi, xavfsizligi, milliy g‘urur va sharafni oliy qadriyat bilib, xalqimizning ishonchini ta‘minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOT VA MAN'BALAR:

1. Baxodirovich, N. G. A. (2023). “MDH mamlakatlarida Milliy gvardiya organlari tomonidan amalga oshiriladigan ma'muriy O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Farg'ona mintaqaviy o'quv markazi 55 amaliyotning o'ziga xos jihatlari”. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY, 1(11),
2. Faxriyor, B., & Ismoiljon, H. (2023). Milliy gvardiya organlari tomonidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi is'hotlarni yuritish. Scientific Impulse, 1(10), 851-857.
3. Hoopsick, R. A., Homish, D. L., Collins, R. L., Nochajski, T. H., Read, J. P., Bartone, P. T., & Homish, G. G. (2021). Resilience to mental health problems and the role of deployment status among U.S. Army Reserve and National Guard Soldiers. Social psychiatry and psychiatric epidemiology, 56(7), 1299–1310. <https://doi.org/10.1007/s00127-020-01899-5>
4. Kilpatrick, D. G., Resnick, H. S., Milanak, M. E., Miller, M. W., Keyes, K. M., & Friedman, M. J. (2013). National estimates of exposure to traumatic events and PTSD prevalence using DSMI